

Od mala do mě hučeli, že musím makat, jinak skončím v rudných dolech, říká malíř a pedagog Pavel Forman

Ego.ihned.cz, 12. 10. 2018

Umění chápe jako cestu svobodě. Pro malíře Pavla Formana bylo také prostředkem k zážitkům, které si běžný Čech může dopřát nanejvýš v dobrodružném filmu.

O rozhovorech se říká, že nejlepší historiky přijdou, když se vypne diktafon. Pro čtyřicetiletého malíře, který strávil podstatnou část kariéry v Německu a USA, to neplatí – historiky přicházejí v proudu, který téměř nelze zastavit. Někdejší básník, karatista a dnes též otec tříměsíční dcery je kvůli svému citu pro dobrodružství vyhledávaným společníkem, učitelem i nositelem odkazu svých rodných moravskoslezských Sudet.

Formanův talent kdysi nasměroval fotograf Jindřich Štreit. A významný galerista Zdeněk Sklenář poslal malíře na stáž do svého pekingského ateliéru. Ale Formanova cesta do českých uměleckých kruhů je relativně čerstvá. Než se zhruba před třemi lety vrátil domů, cestoval, kam ho zrovna napadlo. Teď je zpět a hodlá se ujmout role "spořádaného umělce", který se věnuje žánrům obohaceným expresí, sny i pop-artem. Ovšem na "spořádaného občana" nejspíš Forman tak úplně aspirovat nehodlá.

reklama

Váš společenský debut se odehrál v legendární bruntálské hospodě Špinavá vesta, poetické "čtverce bez větráku". Léta jste žil v Německu, v Americe, pracoval jste v Číně. Kladete si někdy otázku "co já tady vlastně dělám"?

Když člověk cestuje, dojde na ni často. Naposledy to bylo před třemi měsíci, kdy jsem se měl stát otcem, a vezl matku své dcery, opavskou rodačku, do krnovské porodnice, v níž celý život pracovala má matka. To jsem si říkal: "Sedmnáct let pendluju po světě, snažím se prosadit, usadit a nakonec se kruh stejně uzavře tady."

Pavel Forman (40)

Malíř, pedagog, který pochází ze severomoravského Bruntálu. Je absolventem Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (2010–2018), berlínské Universität der Künste (2003–2006), navštěvoval také tamní Humboldtovu univerzitu, kde se mezi lety 2000 až 2001 věnoval současné německé literatuře, studia však nedokončil. Má za sebou uměleckou stáž na National College of Art and Design v Dublinu, akademické pobyty v Holandsku, Dánsku a Litvě. V roce 2009 přivezl z portugalského XV. Bial de Ceveira ocenění za projekt No Return, v němž Forman 20 let hustě vylepoval na stěny i stropy bytu svého dědy především rodinné fotografie a vytvářel z nich bizarní obrazce. Vedl ateliér malby na Brescia University v Kentucky, dnes vyučuje malbu na Ostravské univerzitě. Od roku 2016 se spolupodílí na činnosti ostravské galerie Důl Michal.

Chtěl jste vždy uspět v cizině?

Odjakživa. Z mé generace v rodném kraji nezůstal nikdo. Když přišla revoluce, bylo nám dvanáct a všichni do nás hučeli: snaž se, jinak půjdeš makat do rudných dolů nebo do lisovny nových hmot. Odmalička jsem taky věděl, že chci malovat, ačkoliv jsem si chvíli nebyl jistý, jestli chci být malířem, nebo básníkem.

Kdy šel básník malíři z cesty?

Když jsem na podnět fotografa Jindřicha Štreita odešel do Olomouce. Pořídil jsem si první ateliér, přesvědčený, že na umění není třeba vzdělání, protože se přece "dělá srdcem". Jindřich mě přesvědčil, ať jdu aspoň na "pajdák". Tam jsem si umnul, že budu studovat v Berlíně. Na Humboldtově univerzitě mě nakonec přijali na novou německou literaturu, po dvou letech jsem přestoupil na Universität der Künste.

Z literatury sice doktorát nemáte, ale doktor pedagogiky jste, vidíte?

Máma mi tehdy k nápadu s doktorátem řekla: "Ježíšmarjá, do čeho ses to zase zaplet!!"

Jak na vás přišel Jindřich Štreit, který v kraji vedl celé generace nadaných dětí?

Přes legendární bruntálskou kantorku Jitku Tomáškovou. Odvezla mě do obce Sovinec, kde Jindřich bydlí. Jitka mi taky neustále připomínala, že žijeme v "zakletém kraji" a je potřeba odtamtud urychleně vypadnout. Stejně doporučení si vzali k srdci všichni mí kamarádi: jeden žije v Praze, zbytek je roztroušený od Floridy přes Afghánistán až po Kanadu. Když se na Vánoce scházíme, bývá to zábavné. Posledně jsme se potkali v pajzlu u Bruntálu. Přijely dvě Japonky, pár Poláků, Italů, Francouzů, Němců a jeden černochoch ze Zimbabwe. Dovedete si takovou sestavu představit ve Špinavé vestě?

Cyklus Formanových autoportrétů s názvem Self-Fee je znepokojivý i vtipný.

Foto: archiv Pavla Formana

Zkousím to a nesmírně mě to baví. Jak to probíhalo?

Hospoda ztichla. Strýcové viděli poprvé v životě černochocha. Já ale zjistil, že kořalka stojí osm korun a objednal jsem rundu pro všechny. Strýcové během hodiny nanosili z domu cukroví, přitáhli PlayStation, gauč i televizi, aby se kluk ze Zimbabwe mohl dívat na zápas Manchester United.

Podepsala se vaše relativně úspěšná kariéra na některém z vašich přátelství?

Vůbec ne. Je ale pravda, že v Čechách si lidi v našem oboru často okopávají kotníky. V Německu ani USA se na to nehraje. Aby se tam člověk mohl živit uměním, potřebuje zvládat jiné věci.

Jaké třeba?

Předně je třeba pochopit, že v osmdesátimilionovém Německu nikdy nebudete hvězda. Na začátku studia vám řeknou, že malbou se uživí čtyři procenta absolventů, a to ještě s výkyvy. V posledním ročníku se starají, jestli umíte napsat tiskovou zprávu, vyjednat si grant a zařídit stipendium. Řeší se praktické záležitosti, bez kterých se neobejdete.

Jak se vaši rodiče vyrovnali s prvním umělcem v rodině?

Máma situaci akceptovala až po mé třicítce. Předtím jsem poslouchal: "Prosím tě, nechceš si najít nějaké seriózní zaměstnání a tohle dělat jako hobby?" To samozřejmě nejde, malba se s běžným zaměstnáním neslučuje.

Cyklus Formanových autoportrétů s názvem Self-Fee je znepokojivý i vtipný.

Foto: archiv Pavla Formana

Jezdí maminka na vaše vernisáže?

Jistě. Ačkoliv ze začátku je těžce nesla. "Pavline, proč máš pořád v ruce to víno? Ježišmarjá, viděla jsem tě v televizi, zase jsi držel kelímek s pivem!"

Umělci se dají s trochou nadsázky rozdělit na dvě skupiny: jedna si vede příjmy a výdaje v excelových tabulkách, druhá hostí, hýří a zve, dokud má zač. Jak to máte vy?

První skupinu obdivuju. Bývaly doby, kdy jsem měl prachy a odmítal prodávat obrazy. Dneska funguju rozumně a vyvinul jsem si dobrý systém – strašně mě podporují přátelé. Většinu obrazů mám u nich a snažím se jim vycházet vstříc. Pošlou mi peníze, když potřebuju, a já na ně za to myslím s dobrými obrazy. Doufám, že na nich jednou vydělají jejich děti.

Jak jste se učil odhadovat hodnotu toho, co děláte?

Největší školu mi dali Němci. Ale kdysi jsem prodával i tak, abych se najedl nebo se dostal vlakem z Amsterdamu domů. Taky jsem hrál v kasinech a rozpočet si vylepšoval pokerem.

Jste v něm dobrý?

Dlouho jsem na karty nesáhl, ale díky pokeru jsem například přežil uměleckou stáž v Dublinu. Dostal jsem totiž do ruky stipendium na tři měsíce dopředu, ale přišlo v době, kdy jsem trávil léto na cestách, takže jsem ho rozfrcal za tři týdny. Do Dublinu jsem přiletěl s 30 eury. Z letiště jsem zamířil rovnou do kasina, kde jsem svůj rozpočet přechodně stabilizoval a čekal na kamaráda sběratele, který mi vezl další dva tisíce. Jenže on se zastavil za mnou v kasinu a začalo ho tam bavit. Pochopitelně jsme všechno prohráli a až večer mě napadlo se ho zeptat: "Ty, nebyly to náhodou prachy, cos mi vezl?" Byly. Proto jsem vzal práci vyhazovače. Hrával jsem i ruletu.

Cyklus Formanových autoportrétů s názvem Self-Fee je znepokojivý i vtipný.

Foto: archiv Pavla Formana

Dá se u rulety vůbec nějak ovlivnit, jestli přijdete na buben, nebo ne?

Nevím. Prostě mě to bavilo, ale zároveň jsem hraní nikdy nepropadl. Když jsem za večer vyhrál 50 eur, stačilo mi to a šel jsem domů. Někdy mě s výhrou v ruce napadlo, že chci na výstavu do Grazu, a tak jsme se s kámoši sebrali a jeli jsme. Svoboda pro mě byla důležitá. Když se něco stalo, mohl jsem si sbalit batoh a vyrazit třeba z Německa do Dánska.

Co myslíte tím, že se "něco" stalo?

Našel jsem si třeba partnerku a odjel za ní. Nakonec jsem se sbalil a odjel do Spojených států. Nikde jsem nevydržel, tvorbu jsem bral jako prostředek k dobrodružství. Přehodnotil jsem to až s blížící se čtyřicátkou.

Ono je to trochu citlivé téma, ale ve Spojených státech se taky "něco" stalo, že?

Ano. Byl Štědrý den a já byl poněkolkáté v řadě sám. Byl jsem v té době profesorem malby na jedné katolické univerzitě v Kentucky. Vyrazil jsem do baru, ale držel jsem pití pod pokličkou, protože se se mnou počítalo na večerní mši. V podniku jsem natrefil na partičku motorkářů, jeden z nich neustále zveřejňoval na Facebooku společné fotky, čímž mě malinko rozladil. Kvůli rvačce na nás zavolali policii, já se jí snažil ujet. Za bitku a řízení pod vlivem alkoholu jsem skončil ve vězení, kde mi původně chtěli našít rok a půl, nakonec jsem dostal dva týdny. V Kentucky jdete sedět prakticky za cokoliv – když vás chytí s jointem, vyfasujete 90 dní. Za mřížemi se potkávají týpci, kteří měli na zahradě dvě rostliny marihuany, s borci, kteří někoho zastřelili.

Jak jste to tam přežil?

Po příchodu jsem dostal místo na podlaze, zakázali nám kouřit. Aby se vězni mezi sebou nervali, snížili teplotu v celách na 14 stupňů. Já začal budit pozornost svým německým přízvukem a musel spoluvězně bavit hláškami z filmů Arnolda Schwarzeneggera. Jejich boss, veliký černocho, mi řekl, že jestli jsem profesor, jak tvrdím, a umím kreslit, musím mu do bible nakreslit portrét dcery. Vycítil jsem příležitost a řekl mu, že to nebude levné – bude ho to stát tři čínské polévky. Ty jsou ve vězení oficiálním platidlem, jedna stojí 10 dolarů.

Vzal tu nabídku?

Sehnal mi tužku a papír, po portrétu pro něj se chytily ostatní. Kreslil jsem svaté obrázky, tuhle Jezulátko, támhle panenku Marii... Poprvé v životě jsem docenil sílu umění. Během čtyř dní se ze mě stal bohatý vězeň a mohl jsem si koupit postel a deku. Nakonec mě pustili, protože se za mě zaručila spousta lidí. Nikdo si nedovedl představit, že by "pan

profesor Forman mohl na Štědrý den řídit jako černá ruka". Já tvrdil, že to bylo nedorozumění, protože jsem nepochopil jejich kulturní zvyklosti. Tamní prostředí je obrovsky puritánské, polovina toho, na co je u nás zvyklá střední třída – třeba zajít si na pivo nebo panáka –, skoro nepřipadá v úvahu. Americké soudy jsou ale dost rasistické, takže když viděli bělocha, učitele, za kterého se přimlouvá děkan univerzity, uvěřili mi. Kdyby před nimi stál černoch z gangu, dopadne jinak.

Pavel Forman

Foto: Jiří Zerzoň

Do čeho jste se pustil, když jste dorazil domů?

V Olomouci jsem si dodělal doktorát a přestěhoval jsem se do Prahy, kde jsem nikdy předtím nežil. Taky jsem se nad sebou zamyslel: došlo mi, že jestli se chci malbou živit, musí to mít hlavu a patu. Teď mám předsevzetí namalovat tři obrazy měsíčně.

Spolupracujete exkluzivně s nějakou galerií?

Ne, na exkluzivitu se v Čechách moc nehraje. Zatím jsem hodně spolupracoval s galerií Peron a přes galeristu Zdeňka Sklenáře jsem odjel do jeho pekingského ateliéru. Mohl jsem se rozmáchnout a dělat velké formáty, které jsou u nás drahé. Bylo to skvělé.

V Číně se taky "něco" semlelo, vidíte?

Ano. Tamtamy v Praze se rozezněly během 20 hodin. Zdeněk Sklenář musel běžet na čínskou ambasádu a podat vysvětlení, proč jeho český umělec v Pekingu bije taxikáře. Řidič drožky, který mě vezl domů, si totiž řekl za cestu trojnásobnou cenu. Když jsem mu ji nechtěl dát, chlapík mi vzal tašku a chystal se odjet. Bohužel nepočítal se stočtrnáctikilovým klukem z Bruntálu. Ráno jsem měl za dveřmi policii.

Jak jste to vyřešil?

Podobné konflikty jsou obchodní příležitosti. Čínští drožkáři vycítí, že může dojít ke sporu, a pak se soudí o odškodné. Policista, který to se mnou řešil, byl nesmírně korektní. Řekl mi, že chlapík mě chce žalovat o 5000 jüanů. Já nabídł sto. Nakonec jsme dospěli k pětistovce.

Nejhorší vězení jsou prý na Filipínách, tam cestu neplánujete, že ne?

Tam asi ne.

Jak na váš návrat do Čech reagovali kolegové z oboru?

Nedá se říct, že by mě zdejší výtvarná scéna přijala s otevřenou náručí. Jenže já mám pravidlo: "Když tě nějaká parta nechce, vytvoř si vlastní."

Existuje někdo, jehož názor by vás dokázal vykolejit?

Nikdo takový není. Nemám autoritu, kterou bych nad sebou nechal vynášet soudy. Někdy mě štve, že nemám mistra, ke kterému bych vzhlížel. Mám ale pochopitelně spoustu oblíbených malířů. Z českých tvůrců mám rád práce matky své dcery, Ivany Štenclové.

Seznámilo vás umění?

Ano. Na jedné akci jsem ji oslovil s tím, že mám rád její práce, ona odpověděla, že se s tím zrovna chystala za mnou. Vznikla z toho umělecká spolupráce. Jejím výsledkem je naše dcera.

Zaujal vás článek? Odemkněte ho pro své přátele!

Jako předplatitel můžete pro své přátele odemknout až 5 článků za třicet dní. Po kliknutí na tlačítko "Odemknout pro přátele" Vám vygenerujeme unikátní odkaz, který můžete poslat svým přátelům nebo nasdílet na sociálních sítích. Lidé, kteří takový odkaz použijí, budou mít přístup k celému textu, i když nejsou předplatitelé.

Zdroj:

<https://ego.ihned.cz/c1-66285300-od-mala-do-me-huceli-ze-musim-makat-jinak-skoncim-v-rudnych-dolech-rika-malir-a-pedagog-pavel-forman>